

05

ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාරව කළමනාකරණය කිරීම

5.1 ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තය හා බැඳුණු නීති, රෙගුලාසි හා ආචාරධර්ම

ජලජ ජීව සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ජලජ ජීව සම්පත් අනාගත පරම්පරාව වෙනුවෙන් ඉතිරි කර දීම අපගේ යුතුකම හා වගකීම වන්නේ ය. ජලජ ජීව සම්පත් ධරණීය මට්ටමෙන් දිගුකාලීන ව පවත්වාගෙන යාම සඳහා එම සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම හා කළමනාකරණය කිරීම ඉතා වැදගත් ය.

තිරසාර කළමනාකරණය

අනාගත පරම්පරාවලට ද ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි පරිදි ජලජ ජීව සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගැනීම ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණය නම් වේ. තිරසාර කළමනාකරණයෙහි ප්‍රධාන අංග 3 ක් ඇත. එනම්,

- » පරිසරය
- » වර්තමාන හා අනාගත පරම්පරාවේ අවශ්‍යතාවය
- » ආර්ථිකය වේ.

මෙම අංග උපයෝගී කරගෙන නිර්මාණය කරන පද්ධතිය පවත්වා ගෙන යාම හා තබා ගැනීම තිරසාර කළමනාකරණයේ දී සිදු වේ.

ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණයෙහි වැදගත්කම

- ජලජ ජීව සම්පත් සංරක්ෂණය වීම
- ජලජ ජීව සම්පත් නිෂ්පාදනය වැඩි වීම
- ජලජ ජීව සම්පත් සංවර්ධනය වීම
- ජලජ ජීව සම්පතෙහි තිරසාර පැවැත්ම තහවුරු වීම
- ප්‍රමාණාත්මක හා ගුණාත්මක බවින් ඉහළ අස්වනු ලැබීම
- ජෛව සංරක්ෂණයට දායක වීම
- ස්වාභාවික පරිසර පද්ධති හා ජෛව විවිධත්වය ආරක්ෂා වීම

තිරසාර කළමනාකරණයට සම්බන්ධ අණපනත් හා රෙගුලාසි

ජලජ ජීව සම්පත්වල තිරසාර පැවැත්මට හානි වන පරිදි සමාජ විරෝධී හා නීති විරෝධී ක්‍රියාවල යෙදෙන පුද්ගලයෝ ද සිටිති.

උදා :- ඩයිනමයිට් වැනි පුපුරන ද්‍රව්‍ය භාවිතයෙන් මසුන් මැරීම
කරමල් දෑල්, ක්‍රික්ව දෑල්, ට්‍රෝලිං දෑල් මගින් කොරල් පර මත මසුන් ඇල්ලීම

ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර ව කළමනාකරණය සඳහා විවිධ අණපනත් හා රෙගුලාසි පැවතිය යුතු ය. ජලජ ජීව සම්පත්වල තිරසාර පැවැත්මට හානි සිදු නොවන අයුරින් මත්ස්‍ය සම්පත නෙළා ගැනීම ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ දී ඉතා වැදගත් වේ. මෙහි දී ජලජ ජීව සම්පත්වලට හානියක් සිදු නොවන පරිදි, උපරිම වාසි ලබා ගැනීම අරමුණු කරගෙන ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ යෙදීමේ දී සිදු විය හැකි අහිතකර තත්ත්ව පාලනය කර ගැනීම මෙම අණපනත් හා රෙගුලාසි පැනවීමේ අරමුණ වේ.

 අමතර දැනුමට

පනතක් යනු,
 යම්කිසි නීතියක් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ ව්‍යවස්ථාදායකයේ පැනවීමත්, එයට ක්‍රියා පටිපාටිය ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ආකාරය හා ක්‍රියාත්මක නොකළ විට හිමිවන දණ්ඩනයද (දඬුවම) වේ.

රෙගුලාසි යනු,
 යම්කිසි පනතක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී එහි වෙනසක් අවශ්‍ය වූ විට අලුතින් එකතු කරන ලද අංග වේ. එනම් පනතෙහි වැඩි දියුණු කිරීමක්, නව කොටස් ඇතුළු කිරීමක් හෝ අඩු කිරීමක් සිදු වේ.

ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණයේ දී දේශීය ව මෙන් ම ජාත්‍යන්තරව ද බලපාන අණපනත්, නීති හා රෙගුලාසි පනවා ඇත.

දේශීය අණපනත් හා රෙගුලාසි

ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තය කළමනාකරණය කිරීම උදෙසා ඇත අතීතයේ සිට ම විවිධ වකවානුවල දී රජය මගින් විවිධ අණපනත් හා රෙගුලාසි හඳුන්වා දී ඇත. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ධීවර කර්මාන්තය හා ජලජ ජීව සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා සකස් කරන ලද මුල්ම පනත වන්නේ 1940 අංක 24 දරන ධීවර ආඥා පනත වේ. එම වකවානුවේ ක්‍රියාත්මක වූ ප්‍රධාන ධීවර කර්මාන්තයක් වන හක් බෙල්ලන් ඇල්ලීම කළමනාකරණය සඳහා 1953 අංක 08 දරන හක් බෙල්ලන් ආඥා පනත හඳුන්වාදෙන ලදී.

ජලජ ජීව සම්පත් භාවිතයේ දී ඇති විය හැකි හානි අවම කිරීම සඳහා අභ්‍යන්තර ජලාශ, කලපු හා සාගරවලට අදාළ ව විවිධ අණපනත් ඉදිරිපත් කර ඇත.

තිරසාර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ දේශීය අභ්‍යන්තර ජලාශවලට අදාළ අණපනත් හා රෙගුලාසි

- 1998 අංක 53 දරන ජල ජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරී පනත මගින් ජලජ ජීව සම්පත් සංවර්ධනය හා කළමනාකරණය සඳහා වෙන් වූ ආයතනයක් ස්ථාපනය කිරීමේ අවස්ථාව සැලසිණ.

තිරසාර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ දේශීය කලපුවලට අදාළ අණපනත් හා රෙගුලාසි

- 1981 අංක 07 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත මගින් මත්ස්‍යයන් හා බෙල්ලන්ගේ ආරක්ෂාව පිළිබඳව වගන්ති හා නියෝග පනවා ඇත.

මීට අමතර ව විවිධ නිශ්චිත ප්‍රදේශ සඳහා ඉදිරිපත් කරන ලද නියෝග හා අතුරු ව්‍යවස්ථා ද ජලජ ජීව සම්පතෙහි සුරක්ෂිතතාවට හේතු වී ඇත.

උදා :- 1911 මැයි 19 අංක 6442 දරන ගැසට් පත්‍රයේ ප්‍රසිද්ධ කර ඇති සුළු නගර සනීපාරක්ෂක ආඥා පනත් අතුරු ව්‍යවස්ථාව මගින් මත්ස්‍ය සම්පත් සංරක්ෂණය පිළිබඳ වගන්ති පනවා ඇත.

තිරසාර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ සාගරවලට අදාළ අණපනත් හා රෙගුලාසි

1979 අංක 59 දරන විදේශීය ධීවර යාත්‍රා විධිමත් කිරීමේ පනත - ශ්‍රී ලංකා ජල තීරයෙහි විදේශීය බෝට්ටුවලින් මසුන් ඇල්ලීම හා ඊට අදාළ කටයුතු විධිමත් කිරීම, කළමනාකරණය පිණිස මෙම පනත හඳුන්වාදෙන ලදී. එහෙත් ශ්‍රී ලංකා මුහුදේ කිසිදු විදේශීය බෝට්ටුවකට මසුන් ඇල්ලීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා රජය අවසර ලබා දී නැත.

දිනෙන් දින සංවර්ධනය වන ධීවර කර්මාන්තයේ විවිධ ගැටළු විසඳීම හා යාවත්කාලීන කිරීම සඳහා 1996 අංක 02 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත එළි දැක්වීය. මෙම නව පනත ක්‍රියාත්මක වීම තුළින් ඊට පෙර හඳුන්වා දුන් අණ පනත් ඉවත් කිරීම හා ඒවාට සම්බන්ධ ආනුෂංගික කරුණු සඳහා විධි විධාන මෙම පනතට ඇතුළු කරන ලදී.

- 1996 අංක 02 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනතෙහි අරමුණු වන්නේ,
 - ධීවර සම්පත් සංරක්ෂණය
 - ජලජීවී වගාව ක්‍රමවත් කිරීම
 - ධීවර කර්මාන්තය හා ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර ව කළමනාකරණය කිරීම

මීට අමතර ව මෙම පනත මගින් පහත සඳහන් කරුණුවලට අදාළ ව නීති සහ රෙගුලාසි පනවා ඇත.

- ධීවර මෙහෙයුම් සඳහා බලපත්‍ර ලබා දීම
- දේශීය ධීවර බෝට්ටු ලියාපදිංචි කිරීම
- මසුන් සහ වෙනත් ජලජ ජීව සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම
- ජලජීවී වගාව
- ධීවර ආරවුල් බේරුම් කිරීම
- බලයලත් නිලධාරීන් සහ ඔවුන්ගේ බලතල
- වැරදි සහ දණ්ඩන

ජාත්‍යන්තර අණපනත් හා රෙගුලාසි

සාගරයේ ගමන් කරන යාත්‍රා සඳහා දේශීය මෙන් ම විදේශීය නීති රීති හා රෙගුලාසි බලපැවැත් වේ. ඒවා ජාත්‍යන්තර නීති ලෙස හැඳින්වේ.

ආචාරධර්ම පිළිනොපදින විට අදාළ කර්මාන්තය කෙරෙහි ඇති පිළිගැනීම අඩු වන අතර කර්මාන්තය පවත්වාගෙන යාම අපහසුය. අදාළ ආචාරධර්ම ගැසට් පත්‍ර මගින් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම හෝ ධීවර සමිතිවල මහා සභා වාර්තා මගින් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සිදු කරයි. මීගමුව කලපුව ආශ්‍රිත ව ආචාරධර්ම පද්ධතියක් එහි වෙසෙන ප්‍රජාව සාදාගෙන ඇති අතර, ඔවුන් ඒවා ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ය.

මෙහි දී මත්ස්‍ය අස්වැන්න නෙළන ප්‍රදේශය, අස්වැන්න නෙළීමට ගත කරන කාල සීමාව, අස්වනු නෙළීමේ යෙදෙන ධීවරයන් සංඛ්‍යාව, යොදා ගන්නා ආම්පන්න හා යාත්‍රා මෙන් ම නෙළා ගත හැකි අස්වැන්නේ ප්‍රමාණය තීරණය කිරීම හා පාලනය කිරීම ආචාරධර්මවලට අයත් වේ.

ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ දී පිළිපැදිය යුතු ආචාරධර්ම පද්ධතිය පහත ආකාරයට දැක්විය හැකි ය.

- ජලජ ජීව සම්පත් අස්වනු නෙළීමේ දී පිළිපැදිය යුතු ආචාරධර්ම
 - ජලජ ජීව සම්පත් අස්වනු නෙළීමේ දී ආචාරධර්ම පද්ධතියක් පිළිපැදීම වැදගත් ය. මිරිදිය මෙන් ම කරදිය ධීවර කර්මාන්තය සඳහා මෙලෙස ආචාරධර්ම පද්ධති සකසා ගැනේ.
 - උදා :- මසුන් ඇල්ලීමේ කාල සීමා තීරණය කිරීම
 - :- මසුන් ඇල්ලීමට භාවිත කළ යුතු දූල් වර්ගය තීරණය කිරීම
 - :- මා දූල් වට කිරීමේ දී වෙන් කර ඇති කාලය අනුගමනය කිරීම
 - :- බිත්තර සහිත කකුළුවන් සහ පොකිරිස්සන් ඇල්ලීමෙන් වැළකීම
- පසු අස්වනු තාක්ෂණික ක්‍රම සඳහා පිළිපැදිය යුතු ආචාරධර්ම
 - මත්ස්‍ය අස්වනු නෙළීමේ සිට පරිභෝජනයට ගන්නා අවස්ථාව තෙක් ම පසු අස්වනු තාක්ෂණ ක්‍රම යොදා ගන්නා අතර, එහි දී යම් යම් ආචාරධර්ම පිළිපැදිය යුතු ය.
 - උදා :- මසුන්ට තුවාල සිදු නොවන පරිදි ඇල්ලීමට වග බලා ගැනීම
 - :- අල්ලාගත් මසුන් පිරිසිදු ජලයෙන් සේදීම
 - :- මසුන්ගේ පාවිච්චියට නොගන්නා අපද්‍රව්‍ය නිසි පරිදි බැහැර කිරීම
 - :- මසුන් කල් තබා ගැනීමට ෆෝමලින් වැනි රසායන ද්‍රව්‍ය භාවිත නොකිරීම
 - :- මසුන් කල් තබා ගැනීමට පිරිසිදු අයිස් භාවිතය
- ජලජීවී වගාව සඳහා පිළිපැදිය යුතු ආචාරධර්ම
 - ජලජීවී වගාව සිදුකරන ජලාශවල මසුන් ඇල්ලීම සඳහා කාලයක් වෙන් කර ඇත.
 - උදා :- ධීවර සමිති විසින් ම තීරණය කරන ලද කාල පරාස තුළ මසුන් ඇල්ලීම
 - :- ජලාශවල යොදා ගන්නා දැල් ඇස්වල ප්‍රමාණය ධීවර සමිතිය විසින්ම තීරණය කිරීම
 - :- ජලජීවී වගා මධ්‍යස්ථානවල සිට ජලාශවලට මත්ස්‍ය පැටවුන් ප්‍රවාහනය කිරීම උදැසන හෝ සවස් කාලයේ දී සිදු කිරීම

5.2 ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ පැවැත්ම සඳහා උචිත කළමනාකරණ ක්‍රම පිළිවෙත්

ජලජ ජීව සම්පත් සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය කිරීමේ වගකීම පහත සඳහන් ආයතන සතු වේ.

- ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය සහ දෙපාර්තමේන්තුව
- වන ජීවී දෙපාර්තමේන්තුව

ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ පැවැත්ම සඳහා අනුගමනය කරන තිරසාර කළමනාකරණ ක්‍රම පිළිවෙත් පහත සඳහන් අයුරු දැක්විය හැකි ය.

තිරසාර කළමනාකරණ ක්‍රම පිළිවෙත්

- බලාත්මක කළමනාකරණය (Enforcement management)
- ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණය (Community based management)
- ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණය (Co-management)
- පරිසරය ආශ්‍රිත කළමනාකරණය (Environmental management)
- විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය (Special area management)

බලාත්මක කළමනාකරණය

රාජ්‍ය නීති හා රෙගුලාසි මගින් සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම බලාත්මක කළමනාකරණය යි. නීති හා රෙගුලාසි සකස් කිරීම සඳහා රජය මැදිහත් වේ.

ධීවර සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය නීති හා රෙගුලාසි ධීවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධන පනත යටතේ ද, ජලජ ජීව සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය නීති හා රෙගුලාසි සත්ත්ව හා කුරුලකා පනත යටතේ ද සම්පාදනය කෙරේ.

එවැනි නීති හා රෙගුලාසි යටතේ ශ්‍රී ලංකාවේ පහත සඳහන් ජලාශ සම්බන්ධ ව ධීවර මෙහෙයුම් නියෝග ක්‍රියාත්මක වේ.

- තබ්බෝව ජලාශය
- මහවිලච්චිය ජලාශය
- පදවිය ජලාශය
- වාහල්කඩ ජලාශය
- පිඹුරත්තුව ජලාශය
- ගිරිතලේ ජලාශය
- කණ්ඩලම ජලාශය
- දේවනුව ජලාශය
- කොත්මලේ ජලාශය
- වන්දිකා වැව ජලාශය
- වීරවිල වැව ජලාශය
- රත්කිඳු ජලාශය

රූපය : 5.2 - කොත්මලේ ජලාශය

ඉහත ජලාශයන්හි ප.ව. 3.00 සිට ප.ව. 7.00 දක්වා වූ කාලය තුළ පමණක් කරමල් දල් භාවිත කළ යුතු අතර, අස්වනු රැස් කිරීම පසු දින පෙ.ව. 5.00 සිට පෙ.ව. 9.00 දක්වා සිදු කළ යුතු ය. කිසිම තැනැත්තකු විසින් නියමිත ජලාශයෙන් දිනකට එක් වරකට වඩා මසුන් ඇල්ලීමෙහි නිරත නොවිය යුතු ය.

නීති හා රෙගුලාසි පාදක කර ගනිමින් ධීවර කර්මාන්තය සිදු කිරීමේ දී බොහෝ විට සිදු කරන්නේ සම්පත් නෙළීම හෝ නෙළීමේ ප්‍රමාණය පාලනය කිරීම ය. නීති හා රෙගුලාසි සැමවිටම නිවැරදි පර්යේෂණ දත්ත පාදක කර ගනිමින් සම්පාදනය වන අතර ඒවා පොදු නීති ලෙස ක්‍රියාත්මක වේ. ඒවා නිවැරදි ව ක්‍රියාත්මක කිරීමට හා විමර්ශනය කිරීමට අධික ශ්‍රමයක් හා විශාල මුදල් ප්‍රමාණයක් යෙදවීමට සිදු වේ.

නීති හා රෙගුලාසි උල්ලංඝනය කරන්නන් ට නීතිය යටතේ දඬුවම් පමුණුවනු ලැබේ. එම බලය පැවරී ඇත්තේ රජයට ය. (Topdown approach)

ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණය

මෙම ක්‍රමයේ දී සිදු කරන්නේ අදාළ ජලජ ජීව මෙහෙයුම් සිදුකරන ජන කොටස් තුළින් ම ජලජ ජීවී සම්පත් කළමනාකරණය සිදු කිරීම ය. මෙම ක්‍රමය වඩාත් සාර්ථක වන්නේ සීමිත ප්‍රදේශයක ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයේ යෙදී සිටින ජනතාව විසින් පොදු අයිතියක් දරන අවස්ථාවක දී ය. පාරම්පරික ධීවර කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඇත අතීතයේ සිට ම පැවතිණ.

උදා :- මීගමු කලපුවේ සිදු කරන කට්ටු දල් කර්මාන්තය සහ මා දල් කර්මාන්තය

ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණයෙහි පොදු ලක්ෂණ

- පොදු ආකල්පයක් දරන ජන සමූහයකගේ සහභාගිත්වය
- ජන සමූහය එකඟ වූ කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම
- සමාන ලෙස සම්පත් හා වගකීම් බෙදී යාම
- සීමිත ප්‍රදේශයක ධීවර කර්මාන්තය සිදු කරන ප්‍රජාවක් වීම
- ප්‍රදේශයේ ඇති සම්පත් වගකීමෙන් යුතුව පරිභෝජනය කිරීම

කට්ටු දල් ධීවර ක්‍රමය - මීගමුව කලපුව

මීගමුව කලපුවේ මෝය කට ආශ්‍රිත ව ඇති ගම්මාන කිහිපයකට අයත් ධීවර සමිති කට්ටු දල් ධීවර කර්මාන්තය කළමනාකරණය කරයි.

කට්ටු දූලක අයිතිය හිමි වන්නේ පියාගෙන් පුතාට පමණි. පුතකු නැති විට එම කර්මාන්තය එම පවුලෙන් කෙලවර වේ. අලුත් ධීවරයන්ට මෙම කර්මාන්තයට ඇතුළු වීමට ඉඩකඩ නොමැත.

කට්ටු දල් විශේෂයෙන් ඉස්සන් ඇල්ලීම සඳහා භාවිත වේ. එබැවින් ඉස්සන් ගහන සනත්වය වැඩි ස්ථානවල කට්ටු දල් සවි කිරීම සිදු කරයි.

ඉස්සන් ගේ ගහනය වැඩි ස්ථානවල කට්ටු දල් දැමීමේ දී නිතර ධීවර ආරවුල් ඇති විය. මේ නිසා ආගමික සිද්ධස්ථාන මූලික වී කට්ටු දල් ධීවර කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රමෝපායන්

යොදා ගෙන තිබේ. ඒ අනුව සෑම ධීවර සමිතියකට ම සෑම මාසයකට ම සමාන දින ගණනක් තම කර්මාන්තය සිදු කිරීම සඳහා අවස්ථාව ලබා දී ඇත.

තම ධීවර සමිතිය සඳහා වෙන් කර ඇති දිනවල දී එක් එක් ධීවරයාට තම ධීවර කටයුතු සිදු කරන ස්ථානවල ධීවර කටයුතු සිදු කළ හැකි ය. එමගින් ධීවරයන් අතර තරඟය කළමනාකරණය කර ඇත. සෑම දින හයකට වරක් ම තම සමිතියේ ධීවරයන් එකතු වී, ලොතරැයියක් අදිනු ලැබේ. එහි දී අංක එක ලැබුණු ධීවරයාට තමන් වඩාත් ම කැමති ස්ථානයේ දූල් සවි කිරීමට අවස්ථාව ලැබේ. ඒ අනුව ඔහු තම අත්දැකීම් අනුව ඉස්සන් බහුලව හසුවන ස්ථානය තෝරා ගනී.

අමතර දැනුමට

මීගමුව කලපුව ආශ්‍රිත ව කට්ටු දූල් 2000 ක් පමණ ඇත. දිනකට දූල් 50 ක් පමණ ක්‍රියාත්මක වේ. මීගමුව කලපුව ආශ්‍රිත ව කට්ටු දූල් සවි කිරීම සඳහා සුදුසු ස්ථාන 17 ක් පමණ ඇත. මෙහි දී දූල් සවි කරන ස්ථාන කට්ටු දූල් පාඩු ලෙස හැඳින්වේ.

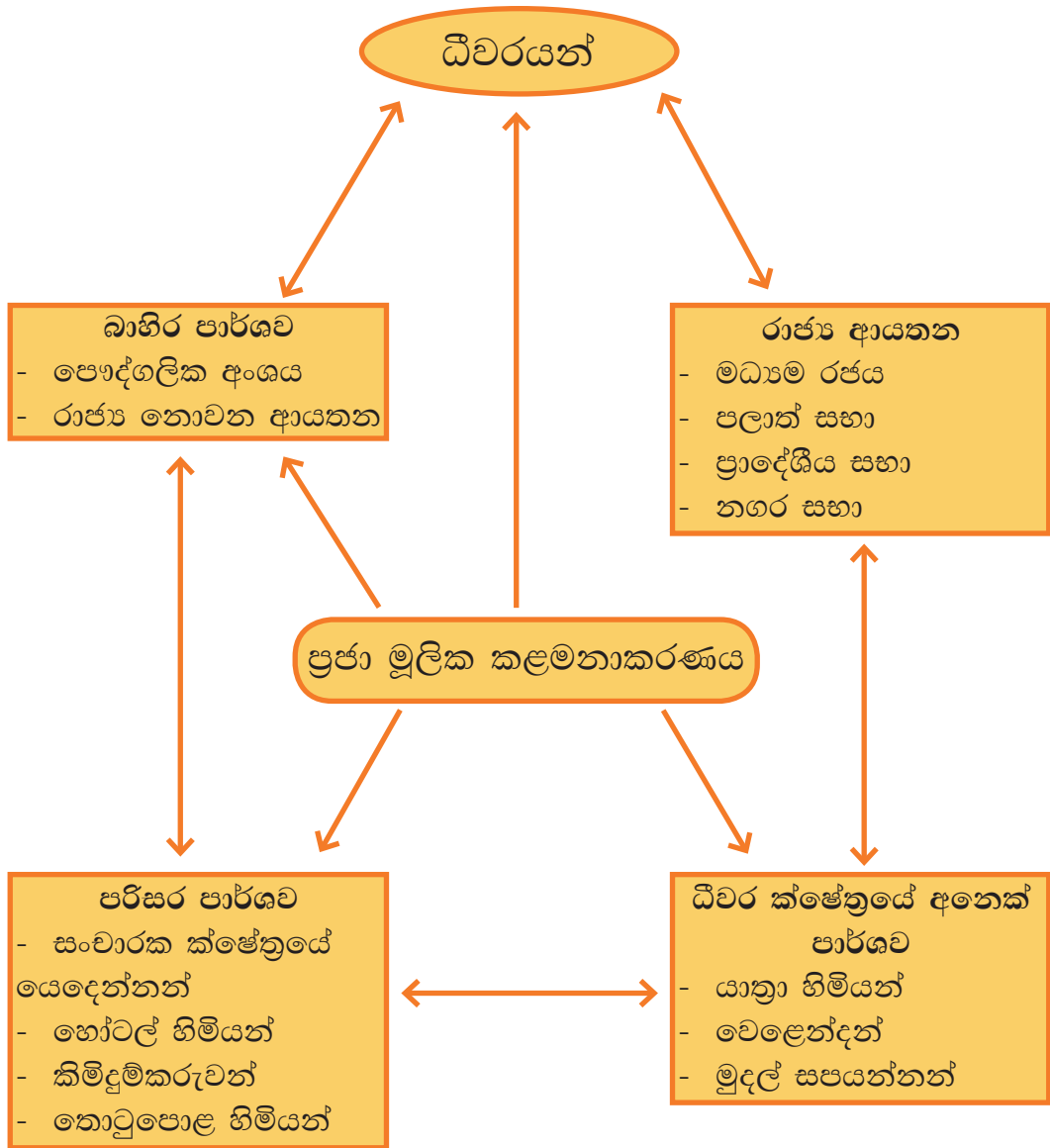
ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණයේ වාසි

- කළමනාකරණයේ වැදගත්කම ප්‍රජාව විසින් අවබෝධ කර ගන්නා අතර ඒ සඳහා සහාය ලබා දීම
- ධීවරයන් සතු පාරම්පරික දැනුම යොදා ගැනීමට අවස්ථාව ලැබීම
- සම්පත් පිළිබඳ අයිතියක් ප්‍රජාව තුළ ගොඩ නැගීම නිසා හැඟීමෙන් යුතුව සම්පත් කළමනාකරණයට සහභාගි වීම
- කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් ප්‍රජාව තුළින් ජනනය වීම හා කළමනාකරණ බලය ප්‍රජාවට හිමි වීම (Bottom up approach)
- බලය වෙනත් පාර්ශව සඳහා විමධ්‍යගත නොකිරීම
- කළමනාකරණ කටයුතු සඳහා මුදල් වැය නොවීම

ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණය

කළමනාකරණය ප්‍රජාවගේ මූලිකත්වයෙන් සිදු වුව ද කළමනාකරණ ක්‍රම සකස් කිරීමේ දී හා තීරණ ගැනීමේ දී රාජ්‍ය අංශය සියලුම සම්පත් පාරිභෝගිකයන් හා විවිධ දායකත්වයක් පෙන්වන අනෙක් ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් සිදු වීම ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණය යි.

මෙහි දී රාජ්‍ය ආයතන, ධීවර ක්ෂේත්‍රයේ පාර්ශව, පරිසර පාර්ශව සහ බාහිර පාර්ශව අතර සම්බන්ධීකරණයෙන් ජලජ ජීව සම්පත් කළමනාකරණය සිදු කෙරේ.

මෙහි දී ජලජ ජීව සම්පත්වල තිරසාර පැවැත්ම තහවුරු කිරීමට සෘජු ව හෝ වක්‍ර ව කළමනාකරණයට දායකත්වයක් සැපයිය හැකි පාර්ශවවල සාමූහික දායකත්වය යොදවනු ලැබේ.

- වැව් ආශ්‍රිත ව සිදු කරනු ලබන ධීවර කර්මාන්තයේ දී ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණය දක්නට ලැබේ. මෙහි දී වැව් ආශ්‍රිත ව ධීවර කර්මාන්තය සිදු කිරීමේ දී ධීවර යාත්‍රා හා ආම්පන්න භාවිතය සීමා කර ඇත.

- මෙහි දී අභ්‍යන්තර ජලාශවල ධීවර ආම්පන්න ලෙස යොදා ගත හැක්කේ බිලි පිති හා කරමල් දැල් ය. කරමල් දැල්වල ඇස්වල ප්‍රමාණය සීමාකර ඇත. (මිලිමීටර් 85 ට වඩා විශාල ඇස් සහිත දැල් භාවිත කළ යුතු ය)
- සෑම ධීවර ජලාශයක ම ධීවරයන් සමිති ලෙස සංවිධානය වී ඇත.
- සෑම ජලාශයක ම ධීවර මෙහෙයුම් සඳහා නීති හා රෙගුලාසි මත බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු අතර, ජලාශයට දමන ඔරු හා දැල් ප්‍රමාණය ධීවර සමිතිය විසින් තීරණය කෙරේ.
- මෙහි දී සම්පත් පිළිබඳ තීරණ ගැනීමේ අයිතිය හා බලය සෘජු හා වක්‍ර සම්පත් පාරිභෝගිකයන් සතිය.
- මෙහි දී ප්‍රජා මූලිකත්වයට වඩා වැඩි පරාසයක අදහස් කළමනාකරණය සඳහා යොදා ගනී.

ජා-කොටු ධීවර ක්‍රමාන්තය

- ශ්‍රී ලංකාවේ බස්නාහිර හා දකුණු පළාත් හි ඇති සමහර කලපු ආශ්‍රිත ව සිදු කරනු ලබන ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණ ක්‍රමයකි.
- උණ බට, බට පතුරු, තල් අතු කොටස් යොදා සාදාගත් පැළලි උපයෝගී කරගෙන ජා-කොටු සාදා ගනී.
- ධීවරයෝ ප්‍රධාන වශයෙන් ඉස්සන් ඇල්ලීම සඳහා මෙම ක්‍රමය යොදා ගනී. කලපුවේ නොගැඹුරු ප්‍රදේශවල ජා-කොටු ඉදිකරයි.
- ධීවරයෝ තම ජා-කොටු සවිකරන ස්ථානය වෙන් කරගෙන සිටින අතර, අනෙකුත් ධීවරයෝ එම ස්ථානවල ජා-කොටු සවි කිරීමට නොපැමිණෙති.
- එසේම අලුතින් ජා-කොටු ඉදි කිරීම සඳහා තම ධීවර සමිති මගින් අවස්ථාව ලබා නොදේ.
- ජා-කොටු සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම, ධීවර දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සිදු කරයි. මෙහි දී බලපත්‍ර ලබා දෙන්නේ සීමිත සංඛ්‍යාවක් වන අතර, ජා-කොටු තනන සංඛ්‍යාව, තනන සීමාව ප්‍රජාව විසින් තීරණය කරයි.
- මෙහි දී බොහෝ විට රජය මගින් පනවා ඇති කළමනාකරණ නීති රීතිවලට හා රෙගුලාසිවලට අනුව එක් ධීවරයකුට සාමාන්‍යයෙන් ඉදිකළ හැක්කේ එක් ජා-කොටුවක් පමණි.
- මෙහි දී රජය හා ධීවර ජනතාව එක් වී තම ධීවර සම්පත් කළමනාකරණය කරයි.

ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණයේ වැදගත්කම

- වඩා විවෘත භාවයෙන් හා වගකීමෙන් යුත් සංවිධිත කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් වීම
- වඩා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සහභාගිත්වයෙන් යුක්ත වීම
- වඩා ඵලදායී වන අතර, පරිපාලනය හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වැඩි වියදම් දැරීමට අවශ්‍ය නොවීම

- කළමනාකරණ වගකීමේ විශාල කාර්යභාරයක් ප්‍රජාවට පැවරීම
- පාරම්පරික දැනුම හා විද්‍යාත්මක දැනුම සංකලනය තුළින් කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සකස් වීම
- සම්පත්වල භාරකාරත්වයක් ප්‍රජාවට ලැබීම
- කළමනාකරණය සඳහා නීතිරීති හා ක්‍රමවේද සැකසීමට ප්‍රජාව හා වෙනත් හවුල් පාර්ශවවල සහභාගිත්වය ලැබීම
- කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රජාව දායක වන බැවින් ගැටළු නිරාකරණය කර ගැනීම පහසු වීම

ප්‍රජා මූලික හවුල් කළමනාකරණයේ දුර්වලතා

- සියලු ම ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්ත ආශ්‍රිත ප්‍රජාව සඳහා මෙම ක්‍රමෝපාය ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපහසු වීම, බොහෝ අවස්ථාවල ප්‍රජාව කළමනාකරණ වගකීම් භාර ගැනීමට අකමැති වීම
- මෙම ක්‍රමය කුඩා ප්‍රදේශවලට පමණක් යොදාගත හැකි වීම
- මෙම කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණය ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට විශාල කාලයක් හා ශ්‍රමයක් වැය වීම
- සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා එක් වන හවුල් පාර්ශව සඳහා ඒකාකාරී ලෙස සහභාගිත්වයක් හා බලය විමධ්‍යගත වීමක් සිදු නොවීම
- හවුල් පාර්ශව වැඩි වීමෙන් මත හේද ඇති වීමට ඉඩ තිබීම

පරිසරය ආශ්‍රිත කළමනාකරණය

ජලජ ජීව සම්පත් තිරසාර කළමනාකරණයේ දී පරිසරය ආශ්‍රිත කළමනාකරණය ලෙස හඳුන්වන්නේ ජලජ පරිසරය ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තයට උචිත පරිදි කළමනාකරණය කිරීම වේ. ජලජ ජීව වගා පද්ධති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී විවිධ ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් ජලයට විවිධ අපද්‍රව්‍ය එකතු වේ.

ජලජ ජීව සම්පත් කර්මාන්තය ආශ්‍රිත පරිසරයේ පැවැත්මට අහිතකර තත්ත්ව ඇති වීමට හේතු

- කෘත්‍රීම ආහාර, ඖෂධ හා රසායන ද්‍රව්‍ය එකතු වීම නිසා ජලය දූෂණය වීම
- ඉස්සන් වගාව සඳහා කඩොලාන පරිසරය යොදා ගැනීමේ දී කඩොලාන ශාක ගලවා ඉවත් කිරීම
- ජෛව විවිධත්වයට හානිකර ක්‍රියාකාරකම් සිදු කිරීම
උදා :- මසුන් මැරීම සඳහා ඩයිනමයිට් භාවිතය
- අහිතකර පන්න ක්‍රම භාවිතය

පරිසරය ආශ්‍රිත කළමනාකරණය සඳහා පනවා ඇති අණපනත් හා නියෝග පරිසරය ආශ්‍රිත කළමනාකරණය සඳහා විවිධ අණපනත් හා නියෝග පනවා ඇත. ඒවා මගින් ජලජ පරිසරය ජලජ ජීවීන්ට සුදුසු තත්ත්වයෙන් පවත්වා ගනී.

- වෙරළාරක්ෂක පනතට අනුව වෙරළ ආශ්‍රිත ව ඉදිකිරීමක් සිදු කරන්නේ නම්, වෙරළ

සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයාගෙන් බලපත්‍රයක් ලබා ගත යුතු ය. මෙහි අරමුණ වෙරළ ආශ්‍රිත පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම ය.

- ජලජ පරිසර පද්ධතීන්ට වෙනත් ඉස්සන් ප්‍රභේද හා මත්ස්‍ය ප්‍රභේද ඇතුළු විම වැළැක්වීමට විවිධ නීතිමය රෙගුලාසි පනවා ඇත. මව් ඉස්සන් ආනයනය කිරීමේ දී ධීවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශයෙන් අවසර ලබා ගත යුතු ය.

රූපය : 5.3 - කඩොලාන පරිසරය

- ස්වාභාවික ආහාර වර්ග ජලජ පරිසර පද්ධතියට එකතු කරන්නේ නම්, ඒ සඳහා ද ධීවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශයෙන් අවසර ලබා ගත යුතු ය.
- ස්වාභාවික වගුරු බිම් ගොඩ කිරීම හා සංවර්ධනය කිරීම වැළැක්වීමට නීති පනවා ඇත. එමගින් පරිසරය තුළ වගුරු ආශ්‍රිත ජලජ පද්ධති ආරක්ෂා කර ගත හැකි ය.
- රජයට අයත් ඉඩමක පොකුණක් ඉදි කිරීමේ දී අවසර ලබා ගත යුතු අතර, එම පරිසරයේ කඩොලාන හෝ වෙනත් කිසිදු ස්වාභාවික පද්ධතියකට හානි නොකළ යුතු ය.
- කර අඩු ඉස්සන් වගා ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී පරිසර ආරක්ෂක බලපත්‍රයක් ලබා ගැනීම කළ යුතු ය. මෙම පරිසර ආරක්ෂක බලපත්‍රය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය මගින් ලබා ගැනීම කළ යුතු ය.
- ගංවතුර පවතින ප්‍රදේශයක විශාල ජලජවී වගා ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කරයි නම්, ඉඩම් ගොඩ කිරීමේ හා සංවර්ධනය කිරීමේ අධිකාරිය මගින් අවසර ලබා ගත යුතු ය.

විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය

විවිධ ප්‍රදේශවල බලපෑම වක්‍ර ව හෝ සෘජු ව එකිනෙකට බද්ධ ව එම ප්‍රදේශයේ ඇති සම්පත්වල තිරසාර පැවැත්මට හේතු වන අවස්ථාවල දී එම පාර්ශව සියල්ල එකතු වී එම ප්‍රදේශයට විශේෂ පොදු කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් (Interacted management) ක්‍රියාත්මක කිරීම විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය යි.

මේ සඳහා යොදා ගත හැක්කේ කුඩා ප්‍රදේශ පමණි. ශ්‍රී ලංකාවේ ඇතැම් ගොඩබිම් හා මුහුදු ප්‍රදේශ විශේෂිත කළමනාකරණ ප්‍රදේශ ලෙස කළමනාකරණයට ලක්කර ඇත.

උදා :-

- රැකව කලපු ප්‍රදේශය කළමනාකරණය
- හික්කඩුව කොරල්පර ප්‍රදේශය කළමනාකරණය
- මීගමුව කලපු ප්‍රදේශය කළමනාකරණය

විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ දී පහත සඳහන් කරුණු පිළිබඳ ව අවධානය යොමු කෙරේ.

- කඩොලාන පරිසරය රැක ගැනීම
- කලපු ජලය සහ මුහුදු ජලය මිශ්‍ර වීම වැළැක්වීම
- ජල පරිසරය දූෂණය වැළැක්වීම
- පරිසර හිතකාමී පන්න හා යාත්‍රා භාවිත කිරීම
- මත්ස්‍යයන්ට බිත්තර දැමීමට වාසස්ථාන සලසා දීම
- මත්ස්‍ය පැටවුන්ට ආරක්ෂාව සැපයීම
- වෙරළ තීරය බාදනය වැළැක්වීම

රූපය : 5.4 - හික්කඩුව කලපුව

රූපය : 5.5 - මීගමුව කලපුව

පැවරුම

ජලජ ජීව සම්පත්වල තිරසාරභාවයට ආචාරධර්ම පද්ධතියක අවශ්‍යතාව උදාහරණ සහිත ව පැහැදිලි කරන්න.